

Rhaglen fonitro pysgodfeydd blynyddol yn datgelu lleihad digynsail yn niferoedd yr eogiaid mân ar draws Cymru

Cefndir

Bob blwyddyn mae CNC yn cynnal rhaglen fonitro o bysgodfeydd er mwyn cofnodi dosbarthiad a digonedd pysgod – yn benodol eogiaid a brithyll ifanc – mewn nifer o'n hafonydd. Mae'r data'n cael ei ddefnyddio i asesu perfformiad a statws stoc, ac ers i'r cyfnod o fonitro ddechrau yn 1986, tueddiadau hirdymor mewn dwyseddau pysgod. Felly, mae gan y gwaith monitro hwn rôl bwysig i'w chwarae wrth reoli ein hadnoddau naturiol mewn ffordd gynaliadwy gan ei fod yn ein helpu i ddeall, amddiffyn a rheoli ein stoc pysgod.

Mae arolygon poblogaeth pysgod yn defnyddio gweithdrefnau pysgota trydanol yn bennaf lle mae pysgod yn cael eu llonyddu a'u dal dros dro – proses sy'n ddiogel i'r pysgod. Rydym yn cofnodi nifer y pysgod a ddaliwyd, eu rhywogaeth a'u hyd unigol. Mae'r data hwn yn hanfodol wrth ddosbarthu afonydd a chyrrff dŵr o dan Y Gyfarwyddeb Fframwaith Dŵr.

Canlyniadau eleni

Eleni, mae ein harolygon cychwynnol o bysgodfeydd ar afonydd Clwyd, Wysg a Thywi wedi dangos gostyngiad digynsail sy'n peri gofid yn niferoedd yr eogiaid mân mewn mannau lle maent wedi bod ar gael bob amser:

Yn nalgylch Tywi, mae ein harolwg wedi dangos bod eogiaid mân yn absennol yn 27 o'r 31 safle a fonitrowyd (roeddent yn bresennol yn 28 o'r safleoedd hyn yn ystod yr arolwg diwethaf).

Ar yr Afon Wysg, roedd ein harolwg yn dangos bod eogiaid mân yn absennol yn 8 allan o'r 12 safle lle maent fel arfer yn bresennol mewn niferoedd da. Nid oedd unrhyw eogiaid mân o gwbl mewn 9 safle arall a arolygwyd am lyswennod.

Ar yr Afon Clwyd, cafodd 5 safle eu pysgota ac er bod y rhain bob amser wedi cynnwys niferoedd da o eogiaid mân, ni chanfuwyd unrhyw rai eleni.

Mae arolygon ar afonydd eraill, gan gynnwys afon Gwy, afon Tawe a afon Glaslyn wedi dod o hyd i niferoedd arferol o eogiaid mân.

Mae ein staff arolygu pysgod profiadol yn adrodd bod y canfyddiadau hyn yn ddigynsail dros y cyfnod o 30 mlynedd ers i'r gwaith o fonitro pysgodfeydd ddechrau.

Beth yw'r sefyllfa bresennol?

Ar hyn o bryd mae'n bwysig ein bod ni'n cwblhau'r rhaglen arolygu i greu llun o statws poblogaethau pysgod ar draws Cymru. Tra bod hyn ar waith rydym yn ymgynghori ag Asiantaeth yr Amgylchedd ynghylch y sefyllfa yn Lloegr a chyda Llywodraeth Cymru, ac rydym hefyd yn trafod y canlyniadau a'u hachos a'u goblygiadau posibl gyda Cefas (ymgynghorwyr pysgodfeydd i Lywodraeth y DU). Rydym yn archwilio data llif afonydd a data tymheredd ac yn ystyried ffactorau eraill a allai fod yn gysylltiedig.

Rydym hefyd yn asesu stociau eog bob blwyddyn drwy gymharu disgyniad wyau â thargedau dalgylch. Rydym yn nodi, er bod stociau eog sy'n oedolion mewn 21 o'n 23 prif afon yn cael eu hasesu ar hyn o bryd fel 'Mewn Perygl' (gan gynnwys Afon Clwyd ac Afon Tywi) neu 'Yn Debygol o fod Mewn Perygl' (gan gynnwys Afon Wysg) o fethu â bodloni eu targedau silio, roedd y niferoedd gollwng wyau amcangyfrifedig yn 2015 gan amlaf yn aneithriadol.

Hefyd, mae rhywfaint o dystiolaeth, yn arbennig ar gyfer Afon Clwyd, bod poblogaethau brithyllod mân lawer yn is na'r blynyddoedd diweddar.

Beth yw'r rhesymau posibl?

Ar hyn o bryd, mae'n rhy gynnar i fod yn glir ynghylch yr hyn sydd wedi achosi'r diffyg difrifol o silod mân yn y tair afon a drafodwyd yma. Rydym wedi ystyried methiant posibl o bysgod yn gwasgaru i isafonydd, oherwydd llif o bosibl, a'r potensial i glefydau neu lygredd fod yn ffactor achosol, fodd bynnag, mae'n lawer rhy gynnar i fod yn sicr. Fodd bynnag, rydym yn nodi hefyd mai Rhagfyr 2015 oedd y mis Rhagfyr cynhesaf ar gofnod ac o ganlyniad rydym yn asesu cofnodion tymereddau dŵr.

Beth all pysgotwyr ei wneud?

Wrth i ni gwblhau ein rhaglen fonitro ac archwilio'r rhesymau dros y lleihad mewn niferoedd pysgod mân ymhellach, mae'n bwysig bod pawb sy'n rhan o'r pysgodfeydd yn gwneud beth bynnag y gallant i helpu i gynyddu nifer y silod pysgod yr hydref/gaeaf hwn ac yn y dyfodol.

Mae'n bwysicach fyth yn awr bod pysgotwyr yn dychwelyd eu pysgod i gyd er mwyn cynyddu'r niferoedd sy'n gallu silio, a bod y dulliau pysgota a ddefnyddir yn sicrhau bod gan y pysgod a ryddheir y cyfle gorau posibl o oroesi drwy ystyried:

- Di-adfachu'r bachau fel bod pysgod yn gallu cael eu rhyddhau'n haws ac yn gyflym
- Peidio â thynnu'r pysgod o'r dŵr wrth ddadfachu. **Dyma un o'r ffyrdd allweddol o wella'u goroesiad.** Mae cadw pysgodyn yn yr aer am 30-60 eiliad yn llythrennol yn haneru eu siawns o oroesi.
- Peidio â defnyddio bachyn triphlyg - yn enwedig abwyd ehedol math C
- Peidio â defnyddio abwyd.

Casgliad

Mae'r canlyniadau hyn yn ddigynsail ac ymddengys eu bod yn amlwg mewn rhai afonydd ar draws Cymru, ond nid ym mhob un.

Byddwn yn cwblhau ein rhaglen fonitro, wrth barhau i archwilio'r achosion a chanfod datrysiaid.

Yn y cyfamser, mae'n hanfodol bod cymaint o eogiaid â phosibl yn silio eleni. Rydym yn apelio ar bysgotwyr i ryddhau'r eogiaid i gyd y maent yn eu dal, ac i geisio dylanwadu eraill i wneud yr un peth. Yn syml, nid oes digon o bysgod yn silio er mwyn cynnal stociau.

troednodyn:

Gellir dod o hyd i ganllawiau Dal a Rhyddhau ar wefan Sefydliad Gwy ac Wysg.

<http://www.wyeuskfoundation.org/fishing/catchandrelease.php>

http://www.wyeuskfoundation.org/files/C&R_2013.pdf